

بسته یادگیری و معلمان

((مهدی کماسی))

کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی

از چند دهه پیش که نقش معلم در سازمان‌دهی تدریس و ادارهٔ کلاس از «آموزگاری» به «راهنما بودن» تغییر یافته، اصطلاح «روش‌های تدریس» نیز جای خود را به عبارت «راهبردهای یاددهی - یادگیری» داده است. یعنی نقش معلم از انتقال‌دهندهٔ صرف اطلاعات به مدیریت و راهنمایی فرایند یادگیری تبدیل شده است. بهره‌مندی از الگوها و مدل‌های نوین تدریس نیز در اینجا ضرورت می‌یابد. چنین است که پای بستهٔ یادگیری، به‌عنوان ره‌توشه‌ای قابل اعتنا برای سفر به جهان پررمز و راز الگوهای تدریس، به میان می‌آید. بستهٔ یادگیری، با ابعاد همه‌جانبهٔ خود، می‌تواند امکانات مورد نیاز معلم برای ایفای نقش رهبری و مدیریت را در اختیار وی بگذارد.

استفاده از بستهٔ یادگیری در تدریس و فرایند یادگیری درون کلاس‌های درس حرکتی است در مسیر پویایی آموزش و متنوع کردن راهبردهای یاددهی - یادگیری و غنی ساختن درجهٔ استقلال معلمان. فناوران آموزشی در کشورهای توسعه‌یافته اعتقاد دارند که تولید

انواع بسته‌های یادگیری توسط عناصر مختلف نظام آموزشی، گامی است برای غنی ساختن مجموعهٔ مواد آموزشی و نرم‌افزارهای در اختیار معلم. براساس این اعتقاد، معلمی که به چند بستهٔ یادگیری تولید یا جمع‌آوری شده در مدرسهٔ محل خدمت خود دسترسی دارد، و این دسترسی را در سال‌های بعد به چند بستهٔ یادگیری دیگر افزایش می‌دهد، به‌طور یقین درجهٔ استقلالش افزایش خواهد یافت و هر زمان که خود بخواهد، خواهد توانست در برنامهٔ درسی کلاس خود، از بخش‌های این بسته‌های یادگیری، به‌صورت عینی و مستقیم و یا با تغییرات و تعدیل‌هایی که به عمل می‌آورد، بهره‌مند شود (مجدفر، ۱۳۷۵).

در روش متداول سخنرانی، معلم مجبور است میانگین بگیرد و مباحث را برحسب توانمندی متوسط دانش‌آموزان ارائه دهد. درواقع، معلم در کلاس عمومی تدریس می‌کند و شاگردان به‌صورت انفرادی تمرین انجام می‌دهند. اما می‌توان ماجرا را برعکس کرد: شاگردان به‌صورت انفرادی یا گروهی یاد بگیرند و بعد به‌صورت

گروهی و با حضور و درگیر شدن معلم، تمرین حل کنند. برای این کار، موضوعاتی که دانش‌آموزان باید یاد بگیرند، در قالب بسته‌های محتوایی یادگیری به آن‌ها عرضه می‌شود و آن‌ها به‌صورت گروهی یا فردی، بسته‌ها را مطالعه می‌کنند. سپس در جلسه کار، تمرین‌ها را با حضور معلم خود انجام می‌دهند. وقتی چنین آموزشی اجرا شود، از سرعت حرکت دانش‌آموزان و توان یادگیری آن‌ها حیرت‌زده می‌شویم؛ معدل یادگیری دانش‌آموزان با این روش تا چهار برابر بیشتر از میانگین روش‌های سنتی آموزشی است (نادری و عبدالله‌زاده، ۱۳۹۲).

بهره‌گیری از بسته یادگیری می‌تواند پیشوانه قوی معلم برای ایجاد فضای مناسب تدریس معکوس باشد. معلمان با به‌کارگیری بسته یادگیری و آموزش صحیح استفاده از آن به دانش‌آموزان، تا حد زیادی در جهت کم کردن وابستگی دانش‌آموزانشان به خود و والدینشان در امور درسی، به‌خصوص دانش‌آموزان دوره ابتدایی، گام برمی‌دارند. ممکن است معلم در طرح درس خود، انواع، مقدار تکالیف و فعالیت‌های تکمیلی مخصوص هر دانش‌آموز را براساس تفاوت‌های فردی پیش‌بینی کند و یا در اختیار داشتن وسایل آموزشی و تجهیزات دیداری شنیداری خاصی را برای ارائه درس خود ترجیح دهد، و یا بخواهد از مهارت آغازین ویژه‌ای در انتقال مفاهیم خود بهره ببرد، همه این‌ها در صورتی محقق خواهد شد که یک بسته یادگیری تکامل‌یافته نظام‌دار، در حوزه همان درسی که برای آن طرح درس تدوین شده است، وجود داشته باشد. درواقع طرح درس جزئی از یک بسته یادگیری و یکی از زیرمجموعه‌های اصلی آن است.

در آموزش‌های مرسوم کلاسی، به دلیل ضیق وقت، معلم نمی‌تواند زمان اضافی برای آموزش موضوع یا مبحثی خاص، بیش از حد متعارف و برنامه‌ریزی شده خود صرف کند. در اینجاست که بسته یادگیری، با قابلیت تکرار چندین‌بار توسط دانش‌آموز، می‌تواند به کمک معلم بشتابد و در خدمت تدریس او قرار گیرد. لذت بودن با معلم در هر لحظه از شبانه‌روز، لذت جذابی برای همه دانش‌آموزان است و این یکی از ویژگی‌های برجسته بسته یادگیری است. این بسته ۲۴ ساعته در اختیار دانش‌آموز است تا هر زمانی که بخواهند، بتوانند از آن استفاده کنند و این خصیصه «دسترسی هر زمانی»، این بسته را در مقابل کلاس‌های رسمی مدرسه که تنها در ساعتی مشخص به معلم خود دسترسی دارند قرار می‌دهد.

یکی از روش‌های بسیار ساده و مؤثر در یادگیری، به‌ویژه در سنین پایین‌تر که سبک یادگیری عینی و بصری است، بهره‌گیری از ویدئوهای آموزشی شامل صدای معلم و فیلم گرفته شده از تخته سیاه یا به عبارت دیگر دستخط در حین تدریس است. این شکل از آموزش از طریق بسته یادگیری به راحتی قابل عرضه است. در این روش، معلمان مسلط و باتجربه، در هر مبحث اقدام به تدریس درس‌های مختلف می‌کنند. هر کدام از این کلیپ‌ها به مدت حداکثر ۲۰ دقیقه یک مبحث آموزشی را تدریس می‌کنند. در این سبک یادگیری، علاوه بر اینکه دانش‌آموزان به تعداد نامحدود از تدریس بهره‌مند می‌شوند، معلمان هم می‌توانند با ابزارهای مناسب، نماهنگ‌های دلخواه خود را تولید و در اختیار دانش‌آموزان یا همکاران خود قرار دهند و روش‌های تدریس خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند و در پایان تدریس خود از دانش‌آموزان بخواهند با مراجعه به بسته‌های یادگیری خود و مطالعه مجدد درس‌های تدریس شده، از طریق آموزش‌های گنجانده شده در بسته، نسبت به تهیه خلاصه از درس، انجام تکالیف داده شده، جمع‌بندی و جمع‌آوری مطالب گفته شده بپردازند. والدین هم می‌توانند با کمک گرفتن از اجزای بسته یادگیری، محتوای آموزشی را فرا گیرند و به کودکان خود کمک کنند.

از جمله ایرادهایی که از نخستین سال‌های پیدایش و تکامل بسته یادگیری بر آن وارد کرده‌اند، موضوع تقابل خلاقیت معلم و کاربرد بسته یادگیری در تعلیم و تربیت یادگیرندگان است. به عبارت دیگر، افرادی که این عیب را به بسته یادگیری وارد کرده‌اند، اعتقاد دارند با به‌کار بردن بسته یادگیری از پیش طراحی شده، خلاقیت معلم از بین می‌رود و معلم در کلاس درس به مجری محض دستورات و مطیع مطلق ابزارها، نرم‌افزارها و محتوای بسته یادگیری تبدیل می‌شود. در حالی که این تصور نادرست است. لذا استفاده از بسته‌های یادگیری تولید شده، نه تنها از خلاقیت معلمان کم نمی‌کند، بلکه با اثرات مستقیمی که در افزایش درجه استقلال، ایجاد انگیزه، نوآوری، اعتمادبه‌نفس، انعطاف‌پذیری، احساس امنیت، بصیرت، هدفمندی، پیچیدگی، کنجکاوی، نظم کاری، پشتکار و اظهار وجود معلمان بر جای می‌گذارد، به نوعی در ایجاد و توسعه ویژگی‌های انسان خلاق نیز سرنوشته‌ساز است. یکی از امکانات و توانمندی‌های بی‌نظیر بسته یادگیری، امکان غنی‌سازی و بالا بردن سطح کیفی و کمی مطالب با توجه به طرح درس مورد نظر معلم است.

جمع‌بندی

با به‌کارگیری بسته یادگیری معلمان قادرند به راحتی هر نوع عنصر آموزشی مورد نظر خود را به هر بخش یا هر کجای مطلب کتاب بیفزایند. پس از افزودن عنصر آموزشی (تصویر، صدا و فیلم)، معلم قادر است این عنصر را در اختیار کلیه دانش‌آموزان کلاس قرار دهد. با کمک این بسته‌ها معلمان می‌توانند دانش‌آموزان را به حل سؤالات و تمرین‌های

بیشتر، به منظور یادگیری عمیق‌تر و صحیح‌تر ترغیب کنند و آن‌ها را با نمونه سؤال‌های متفاوت‌تری نسبت به کتاب آشنا کنند. در این روش، معلم سابقه‌ای کامل از وضعیت تکالیف هر دانش‌آموز در دفتر خود ثبت و گزارش‌هایی از این سوابق تولید می‌کند و نزد خود برای استفاده‌های بعدی نگه می‌دارد.